

2. Гриценко, Т. Б., Іщенко, Т. Д. & Мельничук, Т. Ф. (2007). *Етика ділового спілкування*. Київ: Центр учбової літератури.
3. Фысина, У. Н. (2015). Речевая составляющая коммуникативных технологий в управлении: методы и приёмы работы. *Организация учебной и воспитательной работы в вузе*, (5), 327-336.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ: УСПІХИ ТА НЕВДАЧІ

Полонська Тамара Костянтинівна
канд. пед. наук, старш. наук. співробітник,
старш. наук. співроб. відділу навчання ін. мов
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

Дистанційне навчання під час карантину виявилось досить серйозним випробуванням для учасників освітнього процесу по всьому світу. За даними ЮНЕСКО, майже у 200 країнах вимушено залишилися вдома понад 1,5 мільярда учнів і студентів (а це майже 91% світового населення, яке навчається). Станом на 25 травня 2020 року, коли частина країн почала поступово виходити з тотального карантину, неохопленими навчанням в закладах освіти залишалося 67,7% дітей та молоді світу (150 країн так і не відкрили шкіл до кінця навчального року) [1].

Якщо українські заклади вищої освіти і раніше практикували дистанційні форми навчання, то для багатьох шкіл організація віддалених занять виявилася викликом, із яким упоралися далеко не всі. Як повідомив голова Державної служби якості освіти України Руслан Гурак під час антикризового національного онлайн-марафону EdCamp 2020 «Тримай п'ять, освіто!», 57% директорів шкіл уперше зіткнулися з використанням технологій дистанційного навчання в освітньому процесі, 41% учителів просто надсилали учням перелік параграфів підручників і вправи для самостійного опрацювання, лише 18% учителів проводили уроки онлайн. А найскладнішим, на думку 72% керівників шкіл, у процесі реалізації дистанційного навчання в час пандемії стало налагодження зв'язку з учнями [2].

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [3].

Для з'ясування особливостей дистанційного навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) під час карантину автором цієї публікації разом з іншими науковими співробітниками відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України було проведено анкетування вчителів різних регіонів України. Як показали його результати, учителі, учні та їхні батьки виявилися не зовсім готовими до такої тривалої форми освіти взагалі та до дистанційного навчання і вивчення іноземної мови зокрема. Ураховуючи відсутність попереднього досвіду масштабного переходу на дистанційне навчання, педагогам знадобився деякий час для вивчення, аналізу та вибору технологій, методів і засобів дистанційної освіти. Найбільш готовими до дистанційного навчання усе-

таки виявилася більшість учнів, проте не всі. Школярам було легше використовувати уже відомі їм платформи, з якими вони працювали раніше під час навчання до карантину.

Найважче було батькам учнів, які повинні були поєднувати виконання своєї професійної роботи в дистанційному режимі з хатніми обов'язками та допомогою дітям в організації їхнього навчання, зокрема з виконанням уроків. Опитані вчителі особливо відзначають батьків учнів початкової школи, без підтримки та допомоги яких педагоги не змогли б ефективно виконувати свою роботу, а діти засвоювати навчальний матеріал.

Під час дистанційного навчання в основному вчителі користувалися платформою «Google Classroom» (100%) для передачі інформації, перевірки робіт, проведення тестування й оцінювання учнів. На платформах «Skype» (11,1%) і «ZOOM» (44,4%) педагоги проводили онлайн-уроки, відеоконференції та індивідуальні консультації. Також використовувалися програми для тестування «quizizz.com» (22,2%), освітні ресурси «ProfeDeEle» (11,1%), «Aprenderespañol» (11,1%), «Lingolia» (11,1%), «VideoEle» (11,1%). «ZOOM» і «Skype» виявилися зручними для пояснення нового матеріалу, контролю вимови, для вироблення навичок читання й аудіювання, для практики говоріння. Серед інших освітніх платформ названо: Express Digibooks (77,8%), Viber (44,4%), МійКлас (44,4%), На Урок (33,4%), Youtube (22,2%), Liveworksheets (11,1%). Використовувалися також відеоуроки офіційного телевізійного каналу МОН України і ТК «Рада».

Зокрема, платформа *Google Classroom*, яку найбільше вподобали вчителі іноземних мов ЗЗСО, виявилася зручною та простою у використанні. Плюсами є те, що всі завдання зібрано в одному місці, учні отримують нагадування про здачу домашніх завдань, учитель має можливість бачити всі оцінки учня за всі завдання та надавати зворотній зв'язок, вчасно повідомляти батьків про успіхи їхніх дітей. Учні можуть прикріплювати виконані завдання в різних форматах. До мінусів платформи педагоги віднесли її перевантаження та зникнення файлів. Більшість опитаних учителів планує використовувати цю платформу і в наступному навчальному році.

У процесі дистанційного навчання використовувалися як *синхронні засоби навчання* (Zoom, Skype, Google Classroom, Viber відеозв'язок), так і *асинхронні засоби* (електронна пошта, блоги, онлайн відео-уроки, матеріали для опрацювання, в тому числі у вигляді аудіо та відео файлів, на які діти записували свої відповіді та надсилали вчителю).

Для забезпечення зворотного зв'язку з учнями вчителі широко використовували *електронну пошту*. Зокрема, Інтернет надавав доступ до віддалених баз даних, інформаційно-довідкових систем, бібліотек при вивченні іноземних мов (електронні підручники, відеоматеріали, комп'ютерне тестування, контроль і самоконтроль знань) і можливість онлайн-зв'язку (сучасні технології забезпечують управління екраном комп'ютера: створення схем і рисунків на відстані, передачу фотографічного і рукописного матеріалів).

Основні методи дистанційного навчання, які були використані в роботі, – це бесіди, рольові ігри, дискусії, проєктні роботи, методи стимулювання і мотивації навчання, контролю й самоконтролю (зокрема письмового). У початковій школі найбільш ефективними виявились ті методи, що ґрунтуються на візуальній та слуховій основі; у середній та старшій школі – використання творчих завдань, проблемно-пошукова та проєктна робота, яка сприяє пізнавальній самостійності та креативності учнів. До ефективних методів варто також віднести асинхронне та синхронне навчання з використанням аудіо- чи відеозв'язку, спілкування та

консультації в чаті або листування, перегляд відеоуроків, виконання онлайн тестів і завдань.

У дистанційному навчанні іноземної мови здійснювалося поєднання онлайн, традиційного та індивідуального навчання. Використовувалися такі *форми навчання*: консультації (групові та індивідуальні), індивідуальні заняття, самостійна робота, проектна робота, відео-конференції, онлайн-уроки, аудіозаписи. Проводилося онлайн-тестування, використовувалися онлайн-тренажери для вивчення граматики і лексики, фото-, відео- та аудіоматеріали з YouTube. Учителі мали можливість робити демонстрації екрану, одночасно спілкуватися з групою, проводити тестові завдання з моментальним результатом, працювати онлайн із підручником у форматі PDF із малюванням і помітками в ньому, підключатися онлайн до сайтів по тематиці уроку тощо. Зворотній зв'язок відбувався у формі спілкування через аудіоповідомлення та міні-проекти.

Онлайн оцінювання здійснювалося (напівавтоматично й автоматично) переважно в «Google Classroom» (44,4%), а також за допомогою електронної пошти (33,4%), «Skype» (11,1%) і «Viber» (22,2%). Оцінювались усні та письмові роботи, надсилались аудіо- та відеофайли, виконувалися тести. При використанні Viber-зв'язку учні надсилали фото виконаних завдань, учитель оцінював і надавав рекомендації письмово або телефоном. Окремі педагоги виправляли помилки за допомогою програми «Paint», або у приватних повідомленнях. Говоріння дітей оцінювалося через усне онлайн-опитування; читання, аудіювання й письмо – через тести онлайн.

До форм онлайн оцінювання віднесено: виконання тестових завдань, написання самостійних, контрольних і творчих робіт, заповнення таблиць, підготовка проектів тощо.

На думку респондентів, успіх дистанційного навчання іноземної мови був досягнутий насамперед за рахунок тісної співпраці адміністрацій шкіл/гімназій/ліцеїв з учителями, з одного боку, і налагодженням зв'язку між учителем, учнями та їхніми батьками, з іншого. Найважливішим є те, що вдалося організувати онлайн-уроки. Дистанційне навчання дало можливість зробити пояснення нового матеріалу більш образним, яскравим, різноманітним. Учні краще його сприймали і могли прослухати чи подивитися стільки разів, скільки потрібно для того, щоб зрозуміти. Використання на уроках презентацій з анімацією, ігрових елементів зумовило успіх у проведенні дистанційних уроків. Найефективнішим було навчання дітей початкової школи тому, що батьки й учні 1–4 класів виявилися більш вмотивованими та зацікавленими в навчанні.

Що стосується використання сервісів і платформ, то серед позитивів було названо: підтримку особистого контакту, безпосередність, відчуття прямого голосового та візуального контакту; при асинхронному навчанні – додатковий час на виконання завдань, відповідь учасників не залежить від місця та часу, спілкування комфортне в письмовій формі.

Із певних причин не вдалося в повній мірі залучити всіх учнів до дистанційного вивчення іноземної мови (відсутність технічних засобів у родинах і проблеми з Інтернетом, труднощі під час самостійного вивчення або виконання певних завдань тощо). Для більшості педагогів основна складність дистанційного навчання полягала в неможливості якісного контролю за засвоєнням учнями вивченого матеріалу. Основною проблемою для учнів, на думку педагогів, стало невміння керувати власним часом під час дистанційного навчання та самодисципліна. А найбільшим мінусом учителі вважають те, що діти проводили занадто багато часу перед екраном комп'ютера. Крім того, не всі батьки йшли на контакт із учителями.

До недоліків синхронного дистанційного навчання педагоги віднесли: фрагментацію навчання – учні могли знаходитись у ситуаціях, що відволікали; час спілкування був обмеженим, як і можливості при використанні якісних засобів на безоплатній основі; учні молодшого шкільного віку могли користуватися такими засобами переважно за допомогою батьків. Недоліками асинхронного навчання визначено: відсутність особистого контакту з учнем і вербального спілкування, зворотній зв'язок може бути відкладений.

Для того, щоб дистанційне навчання стало органічним продовженням або доповненням до традиційного, на думку вчителів, потрібно здійснити ряд заходів, зокрема: 1) розробити загальнодержавну програму щодо впровадження засобів дистанційного навчання з доступним і широким функціоналом, де зможуть співпрацювати вчителі, батьки й учні; 2) створити національну електронну платформу для дистанційного та змішаного навчання; 3) розробити сучасне положення про дистанційне навчання; 4) розробити методичні рекомендації щодо організації, планування та структури онлайн-уроків з усіх навчальних предметів, у тому числі й іноземної мови; 5) забезпечити учасників навчального процесу швидкісним Інтернетом і сучасним технічним обладнанням у достатній кількості, що дасть можливість рівного та якісного доступу до надання й отримання освітніх послуг; 6) систематично проводити для вчителів семінари, тренінги, курси для одержання ними практичних навичок роботи з технологіями дистанційного навчання; 7) розглянути питання щодо розроблення електронних додатків до вітчизняних підручників, які б містили матеріали для використання в умовах форс-мажорних ситуацій.

Реалізація зазначених вище заходів дозволить уникнути труднощів у дистанційному навчанні учнів ЗЗСО в разі виникнення форс-мажорних обставин у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. UNESCO (2020). *Education: From disruption to recovery*. Retrieved from: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
2. Гурак, Р. (2020). *Дистанційне навчання – це виклик для української освіти під час пандемії*. Вилучено з: <https://www.kmu.gov.ua/news/ruslan-gurak-distancijne-navchannya-ce-viklik-dlya-ukrayinskoyi-osviti-pid-chas-pandemiyi>
3. *Про затвердження Положення про дистанційне навчання* (Наказ МОН України). № 466. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>